

ნიკო კვარაცხელია*

აჭარული ნაქარგობა და ლურჯი სუფრის დამზადების ტექნოლოგია, როგორც საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები

I. შესავალი – არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის რაობა

„არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა“ (შემდგომში აკმ) ნიშნავს ადათ-წესებს, წარმოსახვისა და გამოხატვის ფორმებს, ცოდნასა და უნარ-ჩვევებს, – ასევე მათთან დაკავშირებულ საშუალებებს, საგნებს, არტიფაქტებს და კულტურულ სივრცეებს, – აღიარებულს გაერთიანებების, ჯგუფებისა და, ზოგიერთ შემთხვევაში, ცალკეული პირების მიერ მათი კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილად. აკმ ვლინდება შემდეგ სფეროებში: ზეპირსიტყვიერების ტრადიციები და გამოხატვის ფორმები, ენის, როგორც არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მატარებლის, ჩათვლით; საშემსრულებლო ხელოვნება; ადათ-წესები, წეს-ჩვეულებები, დღესასწაულები; ბუნებასა და სამყაროსთან დაკავშირებული ცოდნა და ადათ-წესები; ხელოსნობის ტრადიციულ დარგებთან დაკავშირებული ცოდნა და ჩვევები.¹

აჭარული ნაქარგობა, როგორც არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის საინტერესო ნიმუში, მიეკუთვნება ხელოსნობის ტრადიციულ დარგებთან დაკავშირებულ ცოდნასა და უნარ-ჩვევებს. ხოლო აღორძინებული „ლურჯი სუფრის“ შემთხვევაში შენარჩუნებულია ძველი ფორმები და გარეგნობა, ხოლო დამზადების ტექნოლოგია სრულიად თანამედროვეა. სტატია მიმოიხილავს აჭარული ნაქარგობის ისტორიას, საერთაშორისო გამოცდილებასა და „ლურჯი სუფრის“ დამზადების ტექნოლოგიას არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის კონტექსტში.

* საქართველოს საპატრიარქოს ანდრია პირველწოდებულის ქართული უნივერსიტეტის პროფესორი, niko.kvaratskhelia@sangu.edu.ge <https://orcid.org/0009-0001-7934-4652>

¹ „არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ“ საერთაშორისო კონვენციის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტი.

II. ნაქარგობის ისტორია და ადგილი არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობაში

რუსთაველის ფონდის ხელშეწყობით შეიქმნა ფუნდამენტური კოლექტიური ნაშრომი საქართველოში ნაქარგობის ისტორიის შესახებ. ხსენებული გამოცემის თანახმად, „ასწლეულების მანძილზე მქარგველი ოსტატები თაობიდან თაობას გადასცემდნენ თავიანთ ცოდნას. ყოველი ახალი თაობა საკუთარი გამოცდილებით, მხატვრულ-ესთეტიკური გემოვნებითა და ფანტაზიით ამდიდრებდა და ამრავალფეროვნებდა წინამორბედისაგან გადმოცემულ ტრადიციას, ხვეწდა თავისი შემოქმედების ნაყოფს. ამ თაობათა რუდუნების წყალობით ჩვენამდე მოვიდა არამარტო მხატვრული ხელსაქმისა და შემოქმედებითი მუშაობის ტრადიცია, არამედ ფასდაუდებელი, მაღალი მხატვრული ღირსებით შემკული და შესრულების უზადო ოსტატობით გამორჩეული ნიმუშები ნაქარგობისა. ისინი არა ხელოსნობის, არამედ ჭეშმარიტად ხელოვნების ნიმუშებია და ორგანულადაა შერწყმული ჩვენი ხალხის მატერიალურ კულტურასა და გამოყენებით ხელოვნებასთან. ამავდროულად, ხელოვნების ეს ნიმუშები წარსულის უტყვი მონმეებია და ერთგვარი სარკეა, რომლის საშუალებით შესაძლებელია წარმოდგენილ იქნას ჩვენი ხალხის მხატვრული გემოვნება, ხასიათი, სულიერება, და მისი ესთეტიკური იდეალები“². ეს ესთეტიკა კარგად შემოინახა აჭარის მთებში შეფენილმა სოფლებმა. „აჭარაში ხელსაქმეს ტრადიციულად დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა. ამ მხარეში ნაქარგობა პატარძლის მზითვის აუცილებელ ნაწილს შეადგენდა. ქარგვის ტრადიციები აჭარაში ძველიდან მომდინარე ზოგადქართული ტრადიციული კულტურის განუყოფელი ნაწილი და მისი საინტერესო გაგრძელებაა. აჭარულ ნაქარგობაში გამორჩეულია ორნამენტი და სიუჟეტური მრავალფეროვნება. ძირითადად, დამახასიათებელი იყო მცენარეული, ცხოველური და ანთროპომორფული სახეები. გვხვდება გეომეტრიული ფორმებიც. აჭარულ ნაქარგობას მჭიდრო პარალელები ეძებნება ქართულ საეკლესიო ნაქარგობაში გამოყენებულ მხატვრულ-სიმბოლურ ფორმებთან. ასეთებია: ჯვარი, ვარსკვლავი, რომბი, მასში ჩაქარგული ჯვარი, ან რომბში მოქცეული ჩიტები, თევზები, მზის სიმბოლოები, ირმები, მიხაკები, და ოთხყურა მცენარეული ორნამენტები. განსაკუთრებით კი საინტერესოა სიცოცხლის ხის თემის ფორმათა გადმოცემის

² ლანჩავა ო., ჩუბინიძე ე., სულაბერიძე დ., ქარციძე ნ., სარავა ნ., დოლონაძე ა., მსხილაძე მ., უგრეხელიძე ი., ძველი ქართული ნაქარგობა წერილობით წყაროებში, არქეოლოგიურ მასალებსა და ხელოვნების ძეგლებში, ქუთაისი, 2017, 5.

ვარიანტები.“³ აჭარის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტოს ინიციატივით და საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გადანიშნულებით, ტრადიციულ აჭარულ ნაქარგობას არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის სტატუსი მიენიჭა.⁴

აჭარელი ქალები ქარგვის დიდოსტატები იყვნენ. ახალგაზრდები ერთმანეთს ტანსაცმლისა თუ თავსაბურავის ნაწილების გაფორმებაში ეჯიბრებოდნენ. მათი ნაქარგობა გამოირჩეოდა ფერთა შეხამებით, სახეთა მრავალფეროვნებითა და დახვეწილობით. ეს ნაქარგები მზითვის აუცილებელი ნაწილი იყო. ამიტომ 10 წლიდან გოგონები ამზადებდნენ სამზითვოდ ნაქარგ ტილოებს – ხელნაქარებს, რათა ამით მოერთოთ მეუღლის სახლი და ისტატობით თავი მოეწონებინათ. აჭარელი ქალები ქარგვის სხვადასხვაგვარ ტექნიკას ფლობდნენ: სადა, ატლასის, ამოზრცული, ყაისნალური, ხავერდულა, ოქრომკედი და ა.შ.

ნაქარგობანი მრავალფერი და მრავალსახოვანი შემკულობით ხასიათდება. გვხვდება გეომეტრიული, მცენარეული, ზოომორფული, ასტრალური და ანთროპომორფული ორნამენტები. განსაკუთრებით საინტერესოა ასტრალური სიმბოლოების გამოსახვა, რომლებიც მრავალგვარი სახელით მოიხსენიება: მზე, მზისთვალი, მზეგრძელა, მზისსხივა, ციცქალა, ბორჩხალაი, ვარსკვლავი და ა.შ. სშირია ჯვარი და მისი სტილიზებული გამოსახულებები.

კედლის ფარდაგებში, პირსახოცებზე, ბალიშის პირებსა და თეთრეულზე უფრო ხასხასა და ფერადოვანი ნაქარგები გვხვდება მცენარეული და ზოომორფული გამოსახულებებით. განსაკუთრებით პოპულარულია სიცოცხლის ხის მოტივები, რომლებშიც სჭარბობს ირმების, ფარშევანგის, მამლის, სხვადასხვა ცხოველისა და ფრინველის გამოსახულება. აჭარული ქალები დღემდე სათუთად ინახავენ ტრადიციული ქარგვის ხელოვნებას.⁵

III. „ბლუტაბლას“ ლურჯი სუფრა

ინოვაციური პროდუქტი საქართველოს ტურისტულ ბაზარზე: „ლურჯი სუფრა XVII საუკუნიდან ქართული ყოფის განუყოფელი ნაწილია. ბლუტაბლას

³ ტრადიციული აჭარული ნაქარგობა, <<https://ajaraheritage.ge/ge/aramaterialuri/traditsiul-acharuli-naqargoba/345>> [12.09.2024]

⁴ იხ., საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის 2020 წლის 2 ნოემბრის №02/73 ბრძანება „კულტურული მემკვიდრეობის თვალსაზრისით ღირებული ობიექტებისთვის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსის მინიჭების შესახებ“.

⁵ იხ., ხალხური რენვა აჭარაში, ბათუმი, 2024.

ისტორიაც ლურჯი სუფრის კომპოზიციის აღდგენით დაიწყო. ტრადიციული სუფრის პირვანდელი ნიმუშის აღსადგენად ბლუტაბლა იყენებს ტექსტილის ციფრულად ბეჭდვის უახლეს ტექნოლოგიას. თითოეული ორნამენტი სუფრის დიზაინში ინდივიდუალურ, სიმბოლურ როლს თამაშობს, ამიტომაც მათი შერჩევა და ქსოვილზე კომპოზიციური განლაგება დიდი სიზუსტით სრულდება. შემდეგი ეტაპი ორნამენტებით მორთული ტექსტილის შემოჭრა და სუფრის კიდეების ხელით შემოკერვაა⁶.

„ლურჯი სუფრის ტრადიციული მოდელები იღებებოდა ლურჯისა და თეთრი ფერის კომბინაციით. მათზე დატანილი ორნამენტებიც ერთი ტიპისაა და ხშირად განმეორებადია. დიდი სიხშირით გვხვდება ცხოველების, ფრინველების, მცენარეებისა და ტრადიციულ ტანისამოსში გამონყობილი ქალ-ვაჟების გამოსახულებები. ასევე ხშირია აღმოსავლური მანა, რომელიც წარმოშობით სპარსულია და საქართველოშიც აღმოსავლური კულტურის ზეგავლენით გავრცელდა. რადგან ერთგვარი ტენდენცია შეიმჩნევა ლურჯი სუფრის დიზაინზე ორნამენტების განმეორების, სავარაუდოა, რომ ეს შემთხვევითი სულაც არ არის და მათ უკან უფრო ღრმა შინაარსი და უძველესი ნეს-ჩვეულებები, ხალხის ზოგადი მსოფლმხედველობა იმალება.

ლურჯი სუფრის ტრადიციულ ნიმუშებზე ხშირად ვხვდებით ცხოველებისა და ფრინველების ფიგურებს, მაგალითად, ირემი საკმაოდ გავრცელებული მოტივია. მისი გამოსახულება, გარდა ლურჯი სუფრისა, გვხვდება ანტიკური დროის სამკაულებსა და ნაკეთობებზე. ძველი წარმართული წარმოდგენებით ეს ფიგურა კავშირშია სიცოცხლესთან, რწმენასა და ცოდნასთან. ჩიტის გამოსახულება ასევე სიცოცხლეს უკავშირდება, მათ შორის ქართულ მითოლოგიაშიც. თევზის ფიგურა კავშირშია რელიგიურ, ხალხურ რწმენა-წარმოდგენებთან და აქვს საკრალური მნიშვნელობა, ამიტომაც ის ლურჯ სუფრაზე ხშირად გვხვდება და განსაკუთრებული დატვირთვით გამოირჩევა. მსგავსი დატვირთვა აქვს გეომეტრიულ ფიგურებსაც, როგორიცაა ჯვარი, რომბი, წრე, ბორჯღალო. ეს მოტივები გავრცელებული იყო მაღალმთიან რეგიონებში, დამახასიათებელია ხევსურული პატერნისთვის, გვხვდება ქართული ხალიჩების დიზაინზეც, რომლებიც ასევე მუზეუმშია დაცული.

---

⁶ როგორ იქმნება ბლუტაბლა – წარმოება, <<https://bluetabla.ge/bluetabla-blog/bluetabla-production-blog/?srsltid=AfmBOopOP9ptNpkrFbNyyVcXAZiQ7KU5iNhE3nNChy8-UIGCrHINuHV>> [12.09.2024]

ასევე გავრცელებულია ქალ-ვაჟების ფიგურები, რომლებიც გამონყოფილები არიან იმავე ეპოქის შესაბამისად. ხშირია ნადირობის სცენებიც, რომლებიც ასევე სხვა არქეოლოგიურ ნაპოვებშიც გვხვდება და ჩვენთვის უცნობი არაა. შედარებით მოგვიანებით, XX საუკუნეში, სუფრებზე გაჩნდა დანა-ჩანგლის გამოსახულება. სავარაუდოა, რომ ის სიმბოლურად სუფრის ფუნქციებზე მიუთითებდა.⁷

ლურჯი სუფრის ხანგრძლივი განვითარების ისტორიისა და შესაბამისი კულტურული დატვირთვა/ღირებულების გათვალისწინებით, მას 2017 წლის 2 ივნისს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი მიენიჭა.⁸

თბილისის აპოლონ ქუთათელაძის სახელობის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიამ და იუნესკოს ეროვნულმა კომისიამ (UNESCO) განახორციელეს ერთობლივი პროექტი – „ტექსტილის სახელოსნოები რეგიონებში შემოქმედებითი ინდუსტრიის განვითარებისათვის“. პროექტი შესრულდა სამხატვრო აკადემიის „ლურჯი სუფრის“ ლაბორატორიის ბაზაზე. პროექტი მიზნად ისახავდა მათ შორის ლურჯი სუფრის ელემენტებისა და ქართული და მულტიკულტურული ქსოვილის ტრადიციებისა და მხატვრული ფორმების გამოყენებით ახალი ქსოვილის ნიმუშების მომზადებასა და შემდგომ მოდის დიზაინის/სამოსის, აქსესუარებისა და სუვენირების შექმნას; სახელოსნოებში შექმნილი ნამუშევრების გაყიდვის ვებ-გვერდის მომზადებას და სხვ.⁹

IV. ნაქარგობის, როგორც არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის, შესახებ საერთაშორისო და ეროვნული გამოცდილება

1. ნაქარგობა „ზმიიანიე“: ბოსნია და ჰერცეგოვინას მაგალითი

ნაქარგობა, როგორც არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა და კვლევის ობიექტი, უაღრესად საინტერესო საკითხია. ნაქარგობა „ზმიიანიე“ ბოს-

⁷ ლურჯი სუფრის ისტორია, <<https://bluetabla.ge/bluetabla-blog/ლურჯი-სუფრის-ისტორია/>> [12.09.2024]

⁸ „არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტისათვის“ ლურჯი სუფრის დამზადების ტრადიციული ტექნოლოგია და კულტურა“ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსის მინიჭების თაობაზე“ საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალური დირექტორის 2017 წლის 2 ივნისი ბრძანება №2/60.

⁹ <<https://www.facebook.com/share/p/14unL5wHo5/>> [12.09.2024]

ნია და ჰერცეგოვინას ინიციატივით შეტანილია კაცობრიობის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის წარმომადგენლობით სიაში. შესაბამისად, ნაქარგობის, როგორც არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის, ისტორია ახალია და მასზე ამ თვალსაზრისით ბევრი კვლევა არ ჩატარებულა. ზემოაღნიშნულიდან შეიძლება ისიც დავასკვნათ, რომ ნაქარგობას, როგორც ხელოსნობის მიმდინარეობას, განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ბალკანეთის ნახევარკუნძულზე მცხოვრებ ხალხთა ცხოვრებაში. „ზმიიანიე“ ნაქარგები არის ქარგვის ორიგინალური სტილი ბოსნია და ჰერცეგოვინაში, ზმიიანეს რეგიონში. ტრადიციულად, ეს ნაქარგი მოტივები გამოიყენება ქალის კოსტიუმების, საქორწილო კაბების, შალის, ტანსაცმლისა თუ თეთრეულის გასაფორმებლად. ნაქარგის მთავარი მახასიათებელია მუქი ლურჯი ან შავი ძაფები და იმპროვიზირებული გეომეტრიული ფორმები. ნაქარგი ნიმუშების სიმდიდრე და ვარიაციები განსაზღვრავს ქალთა სოციალურ სტატუსს რეგიონში. „ზმიიანიეს“ ახასიათებს გეომეტრიული ორნამენტების ჰარმონია და სტილისტური სრულყოფილება ექსკლუზიურად მუქ ლურჯ ან შავ ფერებში შერწყმული, განსხვავებით ბოსნია და ჰერცეგოვინის სხვა ნაწილებისგან, სადაც ნაქარგები შესრულებულია ოთხ ფერში. ნაქარგები „ზმიიანიე“ კეთდება ქარგვის სხვადასხვა ტექნიკაში. ბალკანური ქარგვის ტექნიკის „ზმიიანიე“ ქარგვის ერთ-ერთ უძველეს ფორმას, მასში გამოყენებული პირველადი გეომეტრიული ორნამენტები (როგორიცაა, ბორბლები და სხვადასხვა ბრილიანტი), შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ჩნდება ნეოლითის ეპოქაში.

ნაქარგები, როგორც წესი, არის არა მხოლოდ ტურისტებისთვის მიმზიდველი სუვენირი, არამედ მათი დაკვირვების ობიექტი. ისინი ამ პროცესის მონაწილენი არიან. პროცესი მიმდინარეობს ოსტატი ქალების მონაწილეობით, სიმღერებისა და საუბრების თანხლებით. ქალები ქარგვის ხელოვნებას ამ ტურებში სწავლობენ უფრო გამოცდილი მქარგველების ყურებით და განუწყვეტლივ იმეორებენ და აერთიანებენ წინასწარ განსაზღვრულ ელემენტებს მრავალ ვარიაციაში. „ზმიიანიე“ ნაქარგები შეტანილია იუნესკოს კაცობრიობის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის სიაში 2014 წლის 26 ნოემბრიდან.¹⁰

ტრადიციულად, ხსენებული ნაქარგები გამოიყენება ქალის კოსტიუმების, მათ შორის, საქორწილო კაბების, შარფების, ტანსაცმლისა და თეთრეულის გასაფორმებლად. მისი სპეციფიკა გამოიხატება იმაში, რომ „ზმიიანიე“ უხვად არის ორნამენტირებული და შექმნილია ქსოვის სპეციალური ტექნიკის გამოყენებით, ასევე შეღებილია მუქი ლურჯის უნიკალურ ჩრდილში. თითოეულ მოტივს აქვს

¹⁰ Zmijanje embroidery, <<https://ich.unesco.org/en/RL/zmijanje-embroidery-00990>> [12.09.2024]

თავისი მნიშვნელობა, როგორცაა ოჯახური ბედნიერების მოტანა, კარგი ჯანმრთელობა, ჯანმრთელი შთამომავლობა და ა.შ.¹¹

2. აპენცელერის ხელით ნაქარგები Verena Schiegg:

შვეიცარიის მაგალითი

2024 წლის 15 მაისს Pro Innerrhoden Foundation-ის აღიარების პრიზი გადაეცა ხელით ქარგვის გილდიას – ვერენა შიგს (Verena Schiegg). დაჯილდოების ცერემონია გაიმართა ყოველთვიური Handstick-Stobede-ის ფარგლებში აპენცელის მუზეუმში.¹²

ხელით ქარგვას აპენცელერლანდიაში დიდი ხნის ტრადიცია აქვს. სულ რაღაც ასი წლის წინ აპენცელ ინერჰოდენში 3000 ქალი მუშაობდა ხელით ქარგვაში, როგორც სრულ განაკვეთზე ან ნახევარ განაკვეთზე. მიუხედავად იმისა, რომ მექანიზაციამ ბევრი ცოდნის გაქრობა გამოიწვია, საბედნიეროდ, ათიოდე აპენცელი ქალი დღესაც ეწევა ამ დელიკატურ ხელობას. ვერენა შიგმა პრიზი მიიღო სწორედ ინეროდენის ხელით ნაქარგობაში შეტანილი დიდი წვლილისთვის. იგი დაინტერესებულ ადამიანებს ასწავლის აპენზელის ხელით ნაქარგების საფუძვლებს. თეთრეულის ქსოვილზე არა მხოლოდ ტრადიციული ნიმუშები, არამედ თანამედროვე მოტივებიც არის ამოქარგული აპენცელისთვის დამახასიათებელ ლურჯ ჩრდილში შეღებილი თხელი ძაფით. აპენცელის მუზეუმში კურსებითა და ყოველთვიური “Handstickstobede“-ით, მას დიდი წვლილი შეაქვს ტრადიციისა და სპეციალიზებული ცოდნის შენარჩუნებაში. ხშირად ადამიანები გერმანიიდან ან ჰოლანდიიდან სპეციალურად მიემგზავრებიან აპენცელში, რათა გაეცნონ აპენცელის ხელით ნაქარგების ტექნიკას. შიგი არა მხოლოდ გადასცემს ცოდნას, არამედ ასევე ქარგავს სხვების სახელით. იგი უძღვება დეფექტური ნაქარგების შეკეთებას, სუფრის, ხელსახოცების ან ცხვირსახოცების გაფორმებასა და ინეროდენის სადღესასწაულო კოსტუმის ნაწილების დამზადებას უმაღლესი ოსტატობით.¹³

¹¹ Traditional Embroidery from Zmijanje Village, <<https://etno-muzej.com/en/news/traditional-embroidery-from-zmijanje-village/>> [12.09.2024]

¹² Anerkennungspreis für die Hüterin der Innerrhoder Handstickerei, <<https://www.ai.ch/verwaltung/kommissionen/stiftungsrat-stiftung-pro-innerrhoden/aktuelles/anerknennungspreis-fuer-die-hueterin-der-innerrhoder-handstickerei>> [12.09.2024]

¹³ Appenzeller Handstickerei Verena Schiegg, <<https://www.appenzell.ch/de/appenzeller-produkte/produzenten-und-handwerker/appenzeller-handstickerei-verena-schiegg.html>> [12.09.2024]

3. ქართული ტუროპერატორის მაგალითი:

ათდლიანი ტექსტილის მოგზაურობა

საქართველო ყოველთვის იყო სატრანზიტო ქვეყანა, სადაც თავს იყრიდა როგორც დასავლეთის, ისე აღმოსავლეთის მრავალფეროვანი გავლენა და კულტურა. ტექსტილის ათდლიანი მოგზაურობას მიჰყავს ტურისტები თუშეთის შორეულ მთიან მხარეში, რომელიც ცნობილია თუშური მატყლით. ამ გზას ტურისტი მიჰყავს აბრეშუმის სპინერებსა და ხალიჩების მქსოველებამდე და ბოლოს, ეს გზა გადის ახალგაზრდა დიზაინერებზე, რომლებიც ავითარებენ უნიკალურ შემოქმედებას საქართველოს დედაქალაქ თბილისში ტრადიციული მემკვიდრეობისა და თანამედროვე საშუალებების გამოყენებით.¹⁴

IV. ნაქარგობა, როგორც სუვენირი და მისი გამოყენება ტურიზმში

ტურიზმის ინდუსტრია, საკუთარი არსით წარმოგვიდგება როგორც ურთიერთდაკავშირებული ელემენტების ერთობლიობა – აქ ვხვდებით სხვადასხვა ტიპის სანარმოს, რომლებიც ხშირ შემთხვევაში ორიენტირებულნი არიან განსხვავებულ პროდუქტსა და მომსახურებაზე, მაგრამ, ამავდროულად, პირდაპირი თუ ირიბი ქმედებებით, ზეგავლენას ახდენენ ტურიზმზე. თავდაპირველად სუვენირები ძირითადად ასოცირდებოდა სამახსოვრო საჩუქართან, რომელსაც მოსახლეობა ერთმანეთს გადასცემდა, რამაც განაპირობა კიდევ ტერმინ „სუვენირის“ დამკვიდრება (ფრანგ. ხსოვნა, მეხსიერება). სუვენირების განვითარების შემდეგ

¹⁴ მოგზაურობის მთავარი მომენტები: 1. აღმოსავლური ხალიჩების გალერეა თბილისში; 2. ტრადიციული ხელნაკეთობები პანკისის ხეობაში; 3. მეცხვარეობა და პიქტოგრამები თუშეთში; 4. ლამარა ბეჟაშვილის აბრეშუმის მეურნეობა; 5. ფაბრიკა, ლურჯი სახლი, სამოსელი პირველი და სხვ.; 6. თბილისის აღმოსავლური სპა უბანი. ხალიჩების გალერეა – ხალხური ხელოვნების მუზეუმი – ნინო ყიფშიძე; 7. ტრადიციული ცხოვრება პანკისის ხეობაში. თბილისი – პანკისის ველი; 8. თუშეთის მაღალმთიანი რეგიონი. ალვანი – აბანოს უღელტეხილი – ომალო; 9. დართლოს არქაული მთის სოფელი. კესელო – დართლო; 10. კახეთის მზიანი ღვინის რეგიონი. თელავი – წინანდალი – მოსმიერის მელვინეობა; 11. მცენარეული საღებავებით შეღებილი ცხვრის მატყლი ფესვების ქარხნიდან. დედოფლისწყარო – ატელიე ფესვები – სილნალი; 12. ფიროსმანი და აბრეშუმის ჭიის აღორძინება. ქვემო მაღარო – თბილისი; 13. ხალიჩების ქსოვა სამხრეთ საქართველოში; 14. აბრეშუმის მუზეუმი და საკულტო კაფე Fabrika; 15. ხელსაქმიდან მოდის დიზაინამდე. იხ., [Textilreise Georgien 10 Tage | Kunsthandwerk & Fashion](https://www.georgia-insight.eu/reisen/textilreise-georgien-10-tage), <<https://www.georgia-insight.eu/reisen/textilreise-georgien-10-tage>> [12.09.2024]

ეტაპი უკავშირდება უკვე ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარებასაც, რომელიც მეცხრამეტე საუკუნიდან ჩნდება მსოფლიო პრაქტიკაში და დღემდე განვითარების პროცესშია.

მსოფლიო მასშტაბით მოგზაურობის განვითარებამ და პოპულარიზაციამ, შესაბამისი ზეგავლენა მოახდინა სუვენირებზეც – ამ შემთხვევაში მოგზაურები სუვენირებს არა მხოლოდ პირადი გამოყენების მიზნით შეიძენდნენ, არამედ მან მიიღო ახალი დანიშნულება, რომლის მიხედვითაც, უკვე ოჯახის წევრებისათვის, მეგობრებისთვის თუ სხვა პირებისთვის ყიდულობენ თემატურ საჩუქრებს, რომლებიც, როგორც წესი, ასოცირდება იმ ქვეყნის კულტურასთან, რომელშიც მოგზაურობდა კონკრეტული პიროვნება.¹⁵

წარმოდგენილი განმარტებების შედეგად, იკვეთება სუვენირების, როგორც სამახსოვრო ნივთების, აქტუალობა თემატიკის მიხედვით, რაც განაპირობებს კიდევ მათ მნიშვნელობას ტურისტისათვის. ამ შემთხვევაში ჩვენთვის ცნობილია ოთხი ძირითადი თემატიკა: 1. სუვენირები, რომლებიც უკავშირდება კონკრეტულ ადგილს, ასახავს ბუნებას, ეროვნულ და ადგილობრივ მახასიათებლებს; 2. სუვენირები, რომლებიც უკავშირდება თარიღს ან კონკრეტულ მოვლენას; 3. სუვენირები, რომლებიც უკავშირდება გამორჩეულ პიროვნებას; 4. კომბინირებული სუვენირები.

სუვენირი მნიშვნელოვანი სახსოვარია ქვეყნიდან ნაღებული შთაბეჭდილებების გასახსენებლად და გასააქტიურებლად. ამასთან სუვენირს უნდა გააჩნდეს შესაბამისი მახასიათებლები: 1. ფასი (სუვენირი უნდა იყოს ტურისტისათვის ხელმისაწვდომი); 2. კომპაქტური ზომა და წონა, რომელიც მნიშვნელოვანია ხანგრძლივი გადაადგილებების დროს; 3. ტრასპორტაბელობა, რაშიც იგულისხმება მისი ბარგში მოთავსება, ანუ არ უნდა იყოს მსხვრევადი, მტვრევადი და მძიმე; 4. სუვენირს ირჩევენ სილამაზის, პრაქტიკული დანიშნულების და სარგებლიანობის გამო.

შესაბამისად, ნაქარგობა შესანიშნავი სუვენირია, რომელიც მისდამი წაყენებულ პირობებს სრულიად აკმაყოფილებს.

V. დასკვნა

სტატიაში მოტანილი ორი ქართული მაგალითი მიუთითებს ორ განსახვავებულ გზაზე, რომელიც განვლო თითოეულმა მათგანმა, რომ ჩვენამდე მოეღწია:

¹⁵ იხ., Туризм в Социокультурном Пространстве Тюменского Региона, Тюмень, 2006, 10-23.

- მაღალმთიანი აჭარელი ქალების ქარგვის ხელოვნებამ ყოველგვარი ტექნოლოგიური ცვლილებების გარეშე მოაღწია XXI საუკუნემდე;
- აქ გვხვდება, ერთი მხრივ, უსაზღვრო სიყვარული და ერთგულება საყვარელი საქმისადმი და მეორე მხრივ, აუცილებლობა ძველი ტექნიკის შენარჩუნებაში. ტრადიციული ხელით ქარგვა არ იძლევა ახალი ტექნოლოგიების დანერგვის და გამოყენების საშუალებას, რითაც იგი ვერ გაუწევს კონკურენციას თანამედროვე მანქანებით შესრულებულ ნაქარგობას;
- ცვლილება, რომელიც მოიტანა ახალმა საუკუნემ, მდგომარეობს პროდუქტის გასაღებაში. მთიან აჭარას მცხოვრები ქალები წარმატებით იყენებენ XXI საუკუნის გასაღების საშუალებებს. როგორცაა: საძიებო სისტემები, სოციალური მედია, ელექტრონული ფოსტა და ვებგვერდები;
- რაც შეეხება „ლურჯ სუფრას“, მისი ისტორია გვიან შუა საუკუნეებში დაიწყო და შეწყდა ისტორიული ავტენტიანობის გამო;
- საოცარი ჩიტებით, ირმებითა და ულამაზესი ფიგურებით მორთული ქართული ლურჯი სუფრა უკვე სამი საუკუნეა ქართული კულტურის განუყოფელი ნაწილია. შემდეგ სუფრის გაფორმების ტრადიცია დავინწყებას მიეცა, მაგრამ ამ ბოლო დროს მოტივირებულია ადამიანებმა დაიწყეს ტექნოლოგიის აღორძინება და მისი გამოყენება;
- „ლურჯი სუფრა“ არის შესანიშნავი ნიმუში უძველესი ტრადიციის ახალი ტექნოლოგიების საშუალებით ინოვაციური პროდუქტის შექმნისა, რომელმაც რამდენიმე წელიწადში დაამტკიცა ასეთი გადარჩევითი სისწორე და ბაზარზე ღირსეულად დაიმკვიდრა ადგილი.

გამოყენებული სამეცნიერო ლიტერატურა

- ლანჩავა ო., ჩუბინიძე ე., სულაბერიძე დ., ქარციძე ნ., სარავა ნ., დოღონაძე ა., მსხილაძე მ., უგრეხელიძე ი., ძველი ქართული ნაქარგობა წერილობით წყაროებში, არქეოლოგიურ მასალებსა და ხელოვნების ძეგლებში, ქუთაისი, 2017 [Lanchava O., Chubinidze E., Sulaberidze D., Kartsidze N., Sarava N., Doghonadze A., Mskhiladze M., Ugrehelidze I., Dzvili kartuli nakargoba ts'erilobit ts'q'arobsh, arkeologiur masalebsa da khelovnebis dzeglebshi, kutaisi, 2017]
- ხალხური რენვა აჭარაში, ბათუმი, 2024 [khalkhuri rets'va ach'arashi, batumi, 2024]
- Туризм в Социокультурном Пространстве Тюменского Региона, Тюмень, 2006

Niko Kvaratskhelia*

ADJARIAN EMBROIDERY AND BLUE TABLECLOTH MAKING TECHNOLOGY AS MONUMENTS OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE OF GEORGIA

Abstract

The UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage defines intangible cultural heritage as “practices, representations, expressions, knowledge, skills – as well as the instruments, objects, artefacts and cultural spaces associated therewith – that communities, groups and, in some cases, individuals recognize as part of their cultural heritage.” This heritage, passed down through generations, evolves as communities respond to their environment, interact with nature, and process their history, fostering identity, continuity, and respect for cultural diversity.

This article examines two distinct examples of Georgian intangible cultural heritage in craftsmanship: Adjarian embroidery and the “blue tablecloth.” Adjarian embroidery represents traditional knowledge and skills within craftwork. In contrast, the revived “blue tablecloth” maintains historical forms and appearances while employing modern manufacturing technologies. The study explores the history of Adjarian embroidery, international perspectives, and the manufacturing techniques of the “blue tablecloth” within the framework of intangible cultural heritage.

These two cases demonstrate divergent paths of cultural preservation. The highland Adjarian women’s embroidery art has persisted into the 21st century without technological modification, reflecting both passionate dedication to the craft and commitment to preserving traditional techniques. Conversely, the “blue tablecloth,” originating in the late Middle Ages before being disrupted by historical circumstances, exemplifies successful innovation. Its revival through modern technologies based on ancient traditions has proven commercially viable while maintaining cultural significance.

Keywords: Intangible Cultural Heritage; Traditional Embroidery; Georgian Souvenir; Blue Tablecloth.

---

* Professor of St. Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia, niko.kvaratskhelia@sangu.edu.ge <https://orcid.org/0009-0001-7934-4652> <https://orcid.org/0009-0004-0079-5349>